

Datum
31.3.2015Dnr
ÅLR 2015/2605**LANDSKAPSLAGSTIFTNINGEN OM SOCIALVÅRDEN MED BIBEHÅLLEN
TILLÄMPNING AV SOCIALVÅRDSLAGEN (FFS 710/1982) FR.O.M. 1 APRIL 2015****Åland har lagstiftningsbehörigheten inom socialvården men rikets lagstiftning har viss betydelse för rättsläget på Åland**

Landskapsregeringen publicerar information om rättsläget inom socialvården på Åland med anledning av att det i rikslagstiftningen om socialvården den 1 april 2015 sker stora förändringar. En ny socialvårdslag träder i kraft i riket. *Eftersom socialvården är landskapets behörighet förblir dock den grundläggande socialvårdslagstiftningen nästan oförändrad på Åland på grund av att 1982 års socialvårdslag förblir tillämplig enligt landskapslagstiftningen.*

Rikslagstiftningen har trots allt betydelse för rättsläget på Åland.

- *En stor del av socialvårdslagstiftningen tillämpliggjorts på Åland som s.k. blankettlagstiftning. Det innebär att rikslagstiftning tillämpliggjorts med angivna avvikelser genom bestämmelser i landskapslag.*
- *Enskilda bestämmelser i socialvårdslagarna är inom rikets lagstiftningsbehörighet, exempelvis bestämmelser om besvär (rättskipning) och i barnskyddslagen om omhändertagande av ett barn mot barnets eller vårdnadshavarnas vilja (administrativa ingrepp i den personliga friheten).*

Kompletterande resonemang och ny bedömning av rättelseyrkandeförfarandets tillämpning

Landskapsregeringen har tidigare fört fram resonemang om rättsläget efter den 1 april 2015 i *lagförslag 7/2014-2014 Ändring av blankettlagar om socialvård* som är under behandling i lagtinget (tillgänglig på bland ärenden och dokument på [lagtingets webbplats](#)). Dessutom har diskussioner förts med representanter för kommunerna och ett brev har den 12 mars 2015 skickats till kommunerna.

Detta dokument är en beskrivning och bedömning av rättsläget på allmän nivå som dels kompletterar tidigare bedömningar med allmän information om lagstiftningsbehörigheterna och blankettlagstiftningstekniken, dels i någon mån presenterar nya rättsliga bedömningar.

Strävan är att tillmötesgå allmänhetens behov av lättillgänglig information om rättsläget och att svara på de frågor som ställts av kommunerna och andra berörda.

Landskapsregeringens stöd vid ytterligare bedömningar av rättsläget beskrivs underst i detta dokument.

Landskapslagstiftningen om familjehem träder i kraft den 31 mars 2015

Landskapslagen om tillämpning av familjevårdslagen (2015:18) träder i kraft den

31 mars 2015. Det är frågan om ett *tillämpliggörande av familjevårdarlagen (312/1992) på Åland med relativt betydande avvikelser*. Familjevårdarlagen upphävs den 1 april 2015 i riket, då en ny familjevårdslag träder i kraft. Den nya rikslagen innehåller inga omfattande förbättringar, men ändrar dock definitionen av familjevård. Den definitionen, enligt vilken familjevård även kan ordnas utanför ett privathem, är alltså inte tillämplig på Åland.

De grundläggande bestämmelser om familjehem och familjevård, inklusive definitioner, som är tillämpliga på Åland finns i socialvårdslagen (FFS 710/1982). Den nya blankettlagen om familjevård innehåller mer detaljerade bestämmelser, bland annat om familjehemmens skyldigheter och rättigheter.

Lagförslag som utesluter tillämpning av vissa ändringar i speciallagstiftning

Enligt det lagförslag 7/2014-2015 som nu behandlas i lagtinget föreskrivs uttryckligen att de *ändringar som antogs av riksdagen i sju andra socialvårdslagar, i samband med att den nya socialvårdslagen antogs, inte ska tillämpas på Åland*. I landskapets blankettlagar införs bestämmelser enligt vilka dessa ändringar inte tillämpas, trots att ändringar i rikslagstiftningen, som huvudregel, enligt blankettlagarna blir tillämpliga på Åland.

De speciallagar som berörs i lagförslaget är:

- Barnskyddslagen (FFS 417/2007) i enlighet med landskapslag (2008:97) om tillämpning i landskapet Åland av barnskyddslagen, nedan *blankettlagen om barnskydd*,
- Lagen om service och stöd på grund av handikapp (FFS 380/1997) i enlighet med landskapslag (2010:50) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om service och stöd på grund av handikapp, nedan *blankettlagen om handikappservice*,
- Lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården (FFS 734/1992) i enlighet med landskapslag (1995:101) om tillämpning i landskapet Åland av riksförfattningar om socialvård, nedan *blankettlagen om socialvård*,
- Lagen om utkomststöd (FFS 1412/1997) i enlighet med landskapslag (1998:66) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om utkomststöd, *blankettlagen om utkomststöd*,
- Lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (FFS 812/2000) i enlighet med blankettlagen om socialvård,
- Lagen om stöd för närståendevård (FFS 937/2005) i enlighet med blankettlagen om socialvård samt
- Lagen om privat socialservice (FFS 922/2011) vilken gäller i enlighet med landskapslag (2012:36) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om privat socialservice, nedan *blankettlagen om privat socialservice*.

Ändringarna i blankettlagarna kan inte träda i kraft innan lagstiftningskontrollen slutförts enligt självstyrelselagen, vilket omfattar att Ålandsdelegationen, och vid behov Högsta domstolen, gett sitt utlåtande, och presidenten valt att inte utöva sin vetorätt. Lagstiftningskontrollen omfattar inte ändamålsenlighetsprövning, endast frågan om landskapet hållit sig inom landskapets lagstiftningsbehörighet. Dessutom ska ändringslagarna utfärdas och publiceras i Ålands författningssamling (ÅFS) innan de kan träda i kraft.

Trots att rättsläget blir mer svårtolkat, på grund av att vissa ändringar i blankettlagarna inom socialvården inte trätt i kraft före den 1 april, har ändringarna i de speciallagarna som berörs liten inverkan på vilka materiella bestämmelser som ska tillämpas i landskapet.

Det har relativt liten betydelse för rättsläget att dessa ”stopplagar” inte trätt i kraft, eftersom automatiken i blankettlagstiftningen är begränsad till ändringarna i rikslagen ska vara i överensstämmelse med blankettlagen som helhet, det vill säga att bland annat avvikelserna i lagen ska beaktas. En sådan avvikelse är att 1982 års socialvårdslag ska tillämpas enligt blankettlagen om socialvård inom landskapets lagstiftningsbehörighet.

Ändringarna i barnskyddslagen är betydande, medan övriga ändringar är av mer teknisk karaktär. I huvudsak hänvisningar uppdaterar hänvisningar i lagarna så att de hänvisar till nya socialvårdslagen, som ju inte är tillämplig på Åland.

Förfarandet för registrering av barnskyddsärenden ändras inte

*Ändringarna i barnskyddslagen är omfattande. Dels flyttas bestämmelser från barnskyddslagen till socialvårdslagen, dels preciseras bestämmelserna, men dessa ändringar i barnskyddslagen blir i huvudsak **inte** tillämpliga på Åland, inte ens före lagarna som nu behandlas i lagtinget träder i kraft.*

Enligt blankettlagen om barnskydd gäller att ändringar ska tillämpas endast om inte annat följer av blankettlagens bestämmelser. *Ändringarna har ett direkt samband med den nya socialvårdslagen som inte är tillämplig på Åland.* Det kan därför anses följa av blankettlagen om barnskydd att bestämmelserna inte blir tillämpliga på Åland fast de träder i kraft i riket. Därför tillämpas fortsättningsvis samma förfarandebestämmelser gällande registrering av barnskyddsärenden på Åland, trots att ett nytt förfarande införs i riket.

I många fall är ändringarna precisering av barnskyddslagens bestämmelser till förmån för barnets rättigheter. *Trots att bestämmelserna inte är tvingande på Åland är det möjligt för kommunerna att beakta dessa förtydliganden vid handläggningen av barnskyddsärenden.*

Utdrag ur beskrivningen av *lagstiftningsbehörigheten* i framställning 11/2007-2008 med förslag till ny blankettlag om barnskydd:

”Regleringen i förslaget hänför sig till flera lagstiftningsområden av vilka det mest centrala är socialvård. Enligt 18 § 1 punkten självstyrelselagen har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om landskapsregeringen och i fråga om de myndigheter och inrättningar som lyder under denna och enligt 18 § 4, 12, 13, 14 och 22 punkten behörighet även i fråga om kommunernas förvaltning, hälso- och sjukvård, socialvård, undervisning och näringsverksamhet.

Till rikets lagstiftningsbehörighet hör framförallt enligt 27 § 3, 6, 7, 23, 24 punkten självstyrelselagen rättsområdena statsmyndigheterna organisation och verksamhet, förmynderskap, familjeförhållanden, barns rättsliga ställning, rättsskipning och administrativa ingrepp i den personliga friheten.”

Den utökade anmälningsplikten enligt ändringarna av barnskyddslagen blir, i kraft av riksbehörighet, tillämplig på Åland. Detsamma gäller de nya bestämmelserna om brådskande omhändertagande av barn som dock enligt övergångsbestämmelserna är tillämpliga först från och med den 1 januari 2016.

Rättelseyrkande kan fortfarande tillämpas inom socialvården

Landskapsregeringen har ytterligare bedömt frågan om hur bestämmelserna om rättelseyrkande och besvär i socialvårdslagen ska tolkas fr.o.m. den 1 april 2015. *Landskapsregeringen bedömer att det är möjligt, trots den information som tidigare getts till kommunerna, att fortsättningsvis tillämpa bestämmelserna om rättelseyrkande, även innan de lagar som nu behandlas i lagtinget trätt i kraft.*

Rättelseyrkande kan enligt denna tolkning tillämpas även innan de ändringar som nu behandlas i lagtinget har trätt i kraft eftersom 1982 års socialvårdslags bestämmelser om rättelseyrkande förblir tillämpliga inom landskapets behörighet. Även i det fall att man skulle tolka omprövningsförfarandet i den nya socialvårdslagen som tillämpligt på Åland, tills lagstiftningen träder i kraft, är samma slutsats möjlig i och med att ”omprövning” till innebörden är samma förfarande som ”rättelseyrkande”, det vill säga att det är frågan om ett termbyte. Termen ”rättelseyrkande” kan bibehållas i landskapslagstiftningen som en del av landskapets bestämmelser om förvaltningsförfarandet. ”Rättelseyrkande” är även benämningen för förfarandet i landskapets förvaltningslag och kommunallag.

I lagförslaget, som är under behandling i lagtinget, ingår bestämmelser om rättelseyrkande, vilket innebär att förfarandet även direkt kommer att framgå av de berörda blankettlagarna. Rättelseyrkande enligt nu gällande förfarande ska fortfarande tillämpas. Dessutom anges att besvär får anföras hos Ålands författningsdomstol i enlighet med vad som därom föreskrivs i rikslagstiftningen.

Besvär bestämmelserna i socialvårdsärenden, där överklagandet inte regleras särskilt, ändras så att krav på besvärstillstånd vid överklagande till HFD införs i nya socialvårdslagen. I vissa fall ska tjänstemans beslut överklagas direkt till förvaltningsdomstolen, exempelvis enligt särskilda bestämmelser i barnskyddslagen. Dessa bestämmelser gäller även på Åland.

Ytterligare stöd i tolkningen av rättsläget

Detta dokument publiceras på landskapsregeringens webbplats och informationen kan vid behov kompletteras efterhand med ytterligare bedömningar som föranleds av frågor som landskapsregeringen besvarat.

Landskapsregeringen erbjuder stöd i konkreta lagvalsfrågor, det vill säga ytterligare tolkningen av vilka bestämmelser som ska tillämpas i Åland där det finns konkreta frågeställningar som behöver besvaras.

Frågor skickas med tydligt angivande av diarienummer **ÅLR 2015/2605** till registrator@regeringen.ax.

Detta dokument har sammanställts av extra lagberedare Anna Ritamäki-Sjöstand.